

Пророк України Мілітанс

Ми не вміємо вчитись на власних помилках. На помилках своїх предків, на помилках своїх сучасників. Це порочне коло нашого народу. Багатостраждального. Святого. Дурного. Ми не вміємо цінувати те, що маємо, а тим паче надбання наших попередників. Людей, які з усіх сил кричали в майбутнє. Кричали, благали, молили своїх нащадків, щоб хоч ті мали якийсь просвіт в житті. Кричали, щоб мали своє. Кричали, щоб зберегли їхнє. Вони були Месіями, а нащадки – худобою, яка вперто йшла, куди женуть.

Одним з таких Месій для українського народу був Улас Самчук. Кожен його текст – гостре вістря, яке знову і знову впирається у ще не затягнуті рани. Він описує найстрашніші події свого часу, він – «літописець українського простору» часів, які бачив на власні очі, які пропускав через себе, які були прокляті матерями. Улас Самчук писав, що його поколінню *«судилось бачити, чути і переживати більше, ніж можна було сподіватися протягом одного життя людини...»*¹ Писав, що вони *«були свідками подій виняткових... Виняткових не тільки для нашого часу, але й для часу писаної історії взагалі»*.²

У праці «Нарід чи чернь?» 1941 р. Улас Самчук порушує питання національної свідомості й вказує сучасникам (як своїм, так і нашим), ким ми є насправді. Кожен, хто чує цю назву, неквапливо і боязко відповідає про себе «нарід»... Але глибоко в душі знає правду, яка змушує замислитись. От і Улас Самчук прискіпливо аналізує те, що коїться навколо нього, а ми прочитуємо те, що відбувається навколо нас, адже за 80 років змінилось... нічого.

Улас Самчук називав себе і сучасників поколінням *«Крут, Базару, Листопада, Четвертого Універсалу, України Мілітанс»*³, яке виростало на ударах і було ними загартоване. Покоління, яке жило історією минулого,

1 Самчук У. Юність Василя Шеремети. 1947, Т. 1., с. 5.

2 Там само.

3 Самчук Улас. Ост. 1947, Т.1, с. 5.

пишалося своїми пращурами. Покоління, яке на власні очі бачило, як усі, хто хотів загарбати землю, «залазили в саму душу». Покоління, яке бачило як з людей зробили «юрбу, що не належить ні до якого народу, що не має нічого святого, що не говорить ні одною мовою. Це не є нарід. Це – чернь, це – безлика, без'язика юрба»⁴. Найслабшу ланку свого часу Самчук вбачав у молоді, яка була найбільшою трагедією з погляду національної свідомості.

Національне питання було наріжним каменем у всіх аспектах творчости та життєвих кредо Уласа Самчука. Він – приклад для наслідування для наступних поколінь. У його текстах знаходимо відповіді на усі ті питання, які вже століттями є болючими для нашого народу. Проблема нашої нації, нашого народу, яка заважає нам стати тим єдиним і неподільним цілим – невміння вчитись на власних помилках, невміння обирати сильних духом людей, невміння відстоювати, захищати світл свого часу.

Улас Самчук писав: *«Мені соромно. Перед цілим світом соромно. Перед історією. Перед розумом і логікою. Чому ми найкращих наших людей знеславили, покарали, вигнали? За їх розум, за їх ініціативу, за їх труд. Чому віддали життя в руки ледарів, бідних духом, хворих і немічних. Яким треба було допомогти, але яким неї можна було віддавати в руки керма правління. Інакше бо все впаде.*

*І все впало. І невідомо, чи коли знов встане. Життя тяжко поранене . . . Воно при смерті»*⁵. Крізь роки ці слова так само болісно відгукуються у наших серцях. Важко усвідомлювати, що за роки незалежності висновків так і не було зроблено. Соромно, що під час повномасштабної війни висновки зробили не всі. Страшно, що після війни нащадки забудуть і зроблять ті ж помилки, і знову стануть актуальними слова Уласа Самчука.

Цей текст мав би бути більш оптимістичним, мав би сяяти закликами і гучними фразами про незламність української нації... Натомість став песимістичною оповіддю про наболіле. Справа в тім, що Улас Самчук надто точно показав усі наші недоліки як нації, але це не означає, що ми слабкі. Він

4 Самчук Улас. Нарід чи чернь? *Українське слово*. 1941. Ч. 53 URL: https://shron3.chtyvo.org.ua/Samchuk/Narid_chy_chern.pdf

5 Самчук Улас. На білому коні. 1956, с. 163.

просто показав нас зі сторони, поновив у пам'яті всі ті страшні явища, про які наші предки воліли б забути. Але забувати про них не можна.

Якби Улас Самчук поглянув зараз на тих людей, які під час чергової денационалізації в своїй країні, під час війни довжиною в десять років, кажуть, що їм і досі немає потреби спілкуватись своєю мовою, читати свою літературу, слухати свою музику, вірити у свого Бога... він би остаточно розчарувався. На жаль, такі люди є. На щастя, є і свідомі, завдяки яким все ще існує віра у незламність української нації. З одного боку – сила, міць, завзятість, згуртованість і віра у власні сили, власний народ, а з іншого – все ще наявний факт існування усіх тих засторог, які констатує Улас Самчук у своїх текстах... Він знав, що неможливо стати нацією без знання своєї історії, неможливо стати нацією без своєї мови, неможливо стати нацією, якщо нам все одно. Якби він міг побачити Україну зараз, він би якоюсь мірою розчарувався, що після того всього, що пережив він, пережили його предки, його нащадки допустили ще одну війну. Але можу сказати точно, що він би мав ким пишатись.

Закінчу свій текст словами Уласа Самчука, які стали висновком його статті «Нарід чи чернь?», в яких він звертався до тих, кому все одно. Чому саме ця цитата? Бо, щоб стати незламною нацією, треба, щоб кожному боліло, кожного чіпляло. Бо «всеодністи» завжди будуть черню. *«Ні! Це не все одно... А коли – все одно, то це значить, що все одно для вас, хто є ми самі! Це значить, що ми не нарід, не якась спільна історична збірна сила, а невиразна юрба, сіра маса, вічно принижена без всяких ідеалів чернь»*⁶.

То ким ми врешті станемо? Так і залишимося юрбою чи таки виборемо можливість стати народом?

⁶ Самчук Улас. Нарід чи чернь? Українське слово. 1941. Ч. 53 URL: https://shron3.chtyvo.org.ua/Samchuk/Narid_chy_chern.pdf